

GÖTEBORGS UNIVERSITET

I LEKENS VÄRLD

– en studie kring några pedagogers och föräldrars syn på lek och dess betydelse för
lärande, språkutveckling och könsidentitet

Zehra Uruc
Ibtisam Rafiq Shafiq

”Lek/didaktik/LAU370”

Handledare: Eva Palmblad

Examinator: Sten Båt

Rapportnummer: VT08-2611-026

Abstract

Titel: I lekens värld – en studie kring några pedagogers och föräldrars syn på lek och dess betydelse för lärande, språkutveckling och könsidentitet

Författare: Zehra Uruc och Ibtisam Rafiq Shafiq

Termin och år: Vårterminen 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Eva Palmblad

Examinator: Sten Båth

Rapportnummer: VT08-2611-026

Nyckelord: Förskola, lek, lärande, språkutveckling, leksaker, genus, pedagoger och föräldrars roll

Bakgrund

Forskningar visar att barn utvecklas genom lek. Under leken lär de sig att använda sig av språk, samspel och kommunikation. Det visar sig dock också att lek och leksaker skapar könsidentitet, vilket föräldrarna och omgivningen också spelar en stor roll. Studien i vårt arbete utgår vi från barns sociala utveckling i leken.

Syfte

Huvudsyftet med denna undersökning är att ta reda på vad lek har för betydelse för barns lärande och sociala utveckling. Syftet är också att undersöka om lek och leksaker har någon betydelse för barnets val av könsidentitet. Vi är även nyfikna om det är någon skillnad i pedagogers och föräldrars syn på lek.

I uppsatsen tar vi också först upp om våra frågeställningar och vad forskning och litteratur säger angående dessa frågeställningar som är:

- Vad lär sig barn i leken?
- Kan lek utveckla barnets språk?
- Påverkar lek och leksaker barnets könsroll/könsidentitet?
- Vilken syn på lek har pedagogerna och föräldrarna?

Metod

Vi har sökt och gått igenom litteratur och forskning som handlar om lek och dess betydelse för barn. Våra empiriska studier grundar sig på intervjuer med förskolepedagoger och enkät som har delats ut till föräldrar som har barn i förskolan. Metoden som vi har använt är kvalitativ.

Resultat

Vårt resultat pekar mot att lek utvecklar barn, den är lärorik, utvecklar språket och vi ser att den kan påverka könsidentiteten. Leken definieras som ett skapande där fantasi, kreativitet och verklighet möts och därigenom bildas den sociala och språkliga utvecklingen för barnet. Lek stärker också barnens könsidentitet genom att de leker med olika leksaker och får intryck av omgivningen (t.ex. föräldrar, media, leksaksaffärer, leksaker som finns i förskolan mm).

Betydelse för läraryrket

Vi har fått en bild av leken och att den har en stor betydelse för barnets utveckling. I leken tränar barn sin sociala, kreativa och kommunikations förmåga. Det är därför viktigt för pedagoger i förskolan och skolan att ha med lek och avsätta mer tid i eller utanför undervisningen.

Förord

I vårt examensarbete har vi gemensamt ansvarat för formatet, struktureringen och innehållet.

Vi tackar alla förskolepedagoger och föräldrar som har visat ett stort intresse med att delta och samverka i vår undersökning. Vi vill också särskilt tacka vår handledare Eva Palmblad för stöd och engagemang för att detta examensarbete blev genomförd.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
2. SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR & AVGRÄNSNING	2
3. VAD SÄGER STYRDOKUMENTEN OM LEK OCH OM KÖNSMÖNSTER.....	3
4. LITTERATURGENOMGÅNG.....	5
4.1 Lek – definitioner och perspektiv	5
4.1.1 Definitionen på lek.....	5
4.1.2 Vad är lek?	5
4.1.3 Vad är fri lek?	7
4.1.4 Sociokulturell perspektiv	8
4.2 LEKENS BETYDELSE FÖR LÄRANDE.....	9
4.2.1 Lärande genom lek.....	9
4.2.2 Språkutveckling genom lek.....	11
4.2.3 Språkutveckling genom rollek	11
4.3 LEK OCH KÖNSIDENTITET	12
4.3.1 Vad betyder lek och leksak för barn?	12
4.3.2 Flick och pojkleksaker.....	13
4.3.3 Lek och leksakernas påverkan på barnets könsidentitet.....	13
4.3.4 Flickors och pojkars lek.....	14
4.3.5 Socialinlärningsteori vid de olika köns lek	15
4.3.6 Vuxnas synsätt och bemötande av flickor och pojkar.....	16
5. METOD	17
5.1 Kvalitativ metod.....	17
5.2 Val av undersökningsgrupper	17
5.3 Intervju som redskap.....	17
5.3.1 Urval	18
5.3.2 Genomförande.....	18
5.4 Enkät.....	18
5.4.1 Urval	19
5.4.2 Genomförande	19
5.5 BEARBETNING OCH ANALYS	19
5.5.1 Etiska överväganden	20
5.5.2 Tillförlighet och giltighet	20
6. RESULTAT.....	21
6.1 Intervjustudierna	21
6.1.1 Lärande genom lek.....	21
6.1.2 Språkutveckling genom lek.....	22
6.1.3 Lek och leksakernas påverkan på barnets könsidentitet.....	22
6.2 Enkätstudierna	23
6.2.1 Föräldrar	24
6.3 Pedagogernas och föräldrarnas syn på lek	24
7. DISKUSSION.....	26
7.1 Metod diskussion	26
7.2 Resultat diskussion	26
7.2.2 Lärande genom lek	26
7.2.3 Språkutveckling genom lek.....	27
7.2.4 Lek och leksakernas påverkan på barnets könsidentitet.....	28
8. FORTSATT FORSKNING.....	31
9. SLUTORD.....	31
10. REFERENSLISTA	32

1. Inledning

Idén med att skriva om lek och dess betydelse uppkom när vi insåg att vi inte hade pratat om det så mycket inom vår långa lärarutbildning. Vi är blivande lärare inom matematik, de naturvetenskapliga ämnena och svenska (kultur och språk) från förskolan till årskurs 5. Vi valde lek på grund av att vi någorlunda haft samma inriktningar och inte haft någon studie inom lek. Vi var intresserade av hur barn lär sig genom lek och hur de utvecklas. Vi ville fördjupa oss mer i hur barn tänker och knyter sina erfarenheter och fantasier till den sociala miljön och till könsidentitet.

Man kan säga att barnens lek börjar redan vid skötbordet och den är allas första erfarenhet. Det lilla barnet ler när föräldrarna klappar barnens händer, skojar genom att blåsa på magen, jollar och leker. Därefter dröjer det inte länge förrän barnet svarar på skojandet och leken och tar det första steget till kommunikationen med omgivningen. Leken gör också att barnens glömmar helt och hållet i den verklighet de lever i.

I Lpfö98 betonar man mycket på hur lek kan stimulera barnens utveckling.

Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet (Lpfö98, 1998, s.9).

Att leka är roligt och viktigt, med lek upptäcker man flera aktiviteter som t.ex. man lär sig språk, att få kompisar och att upptäcka vad som händer runtomkring sig. Vi måste även visa barn respekt när de leker och inte avbryta dem. Leken har egna världar, det är inte en dröm, det händer på riktigt som alla människor upplevt det. Ibland fantiserar vi när vi leker. Lek har ett samband med humor - man skrattar, ser glad ut i ansiktet - och är det också en avslappning. Med lek kan man bli vänner och har inte något med fiendskap att göra. Barnen kan bli ovänner under leken men det dröjer inte länge innan de blir vänner igen.

En annan aspekt som vi intresserar oss för är könsrollen/könsidentiteten som kanske påverkar vår identitet redan vid födseln. Genom att föräldrarna klär deras barn i rosa (flickorna) och blått (pojkar) så skapar vi och bestämmer könsrollerna. Man ser också flickorna som lugna barn som leker med dockor, pojkar som vilda barn som leker med bilar. Föräldrarna pratar också på olika sätt till en pojke och till en flicka och på så sätt förstärker man ännu en gång barnets kön. Lek är också ett viktigt verktyg som skapar könsidentitet. Flickornas och pojkarnas lek kan variera mycket från varandra. Vilka leksaker barn leker med, hur de leker och vilken kön de leker med kan också påverka deras könsroller. I Lpfö98 betonar man på hur man ska motverka könsrollerna.

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmönster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Lpfö98, 1998, s.26).

2. Syfte

Huvudsyftet med denna undersökning är att ta reda på vad lek har för betydelse för barns lärande och utveckling. Syftet är också att undersöka om lek och leksaker har någon betydelse för barnets val av könsidentitet. Vi är även nyfikna om det är någon skillnad i pedagogers syn på lek och föräldrars syn på lek och leksakernas betydelse för könsidentitet.

2.1 Frågeställningar

- Vad lär sig barn i leken?
- Kan lek utveckla barnets språk?
- Påverkar lek och leksaker barnets könsroller/könsidentitet?
- Vilken syn på lek har pedagogerna och föräldrarna?

2.2 Avgränsning

- Barns lek i förskolan
- Den fria leken

3. Vad säger styrdokumentet om lek och om könsmönster?

I *läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 1994* (Lpo94), som både förskoleklassens och grundskolans lärare följer, betonas det att:

Särskilt under de tidiga skolåren har leken betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper (Lpo94, 1998, s.7).

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet (Lpo94, 1998, s.7).

I förskolans läroplan (Lpfö98) står det även att:

Leken är viktigt för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall präglas i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandes olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barn kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter (Lpfö98, 1998, s. 4).

I Lpfö98 står det att förskolan skall sträva efter att varje barn:

Utvecklar sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära (Lpfö98, 1998, s.12).

Utvecklar sitt ord- och begreppsförråd och sin förmåga att leka med ord (Lpfö98, 1998, s. 13).

Utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och uttrycka sig (Lpfö98, 1998, s.13).

Utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama (Lpfö98, 1998, s.14).

I Lpo94 står det också att skolans arbete måste inriktas på att ge plats för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där alla delar skapar en helhet.

skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet (Lpo94, 1998, s. 7).

Skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling. Detta skall åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande. (Lpo94, 1998, s.8)

Eleverna skall också få en chans att pröva på och utveckla olika uttrycksformer. Under mål och riktlinjer står det tydligt att:

alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande (Lpo94, s.14).

En annan punkt som man går in på är estetiska delen. Om detta står det att skolans verksamhet skall innehålla olika estetiska uttryckssätt som drama, rytmik, dans, musik och bild.

Ett tydligt budskap som styr lärarnas arbete och utbildning i Sverige är *Lärarnas handbok* (2002). I lärarens handbok står flera villkor om könsmönster som alla lärare och blivande lärare måste gå igenom. Några villkor och mål är:

Se till alla elever, oavsett kön och social och kulturell bakgrund, få ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll, samt att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad (Lpo94, 1998, s.18).

Verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen, svara för att alla elever får pröva olika arbetssätt och arbetsformer och tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen och förbereda eleverna och delaktighet och med ansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratisk samhälle (Lpo94, 1998, s.18)

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmönster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Lpfö98, 1998, s.26).

Överföra ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper - från en generation till nästa (Lpfö98, 1998, s.9).

Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin identitet och känner trygghet i den (Lpfö98, 1998, s.30).

4. Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången kommer vi att redogöra den litteratur vi har läst om lek, dess definition, lekens betydelse för lärande, lekens betydelse vid språkutveckling och lekens betydelse vid skapandet av könsroller. På så sätt ska vi också försöka svara på våra frågeställningar i litteraturgenomgången.

4.1 Lek – definitioner och perspektiv

4.1.1 Definitionen på lek

Definitionen av vad lek är inte självklar. Det menar Birgitta Knutsdotter Olofsson (1987) som är lektor inom pedagogik och psykologi. Hon menar att ingen kan beskriva på ett enkelt sätt vad lek är och därför är inte definitionen helt given. Knutsdotter Olofsson jämför också arbete och lek med varandra i sin bok *Lek för livet* (1987). Hon menar att leken inte har en direkt praktisk funktion och påpekar att lek skapas när barn arbetar. På så sätt lär de sig när de leker och de arbetar när de lär sig, eftersom den fria leken inte behöver ha något resultat och alltid leder till kompetens. Barnens lek kommer ur lust, kontakt och glädje och är frivillig. Lek har inget mål och är i sitt eget mål, medan arbete är mål- och produktinriktat. Hon påpekar att motivation till ett arbete kommer utifrån omvärlden medan motivationen till leken kommer från det inre, dvs inifrån en själv. Författaren menar att när barn leker avgör de sina regler själva medan arbetets regler styrs av verkligheten.

Lek är ett stimulerande system avskilt från verkliga livet och ändå återspeglade det. Som om-inställningen hjälper barn att pröva och variera både mål och medel, vare sig det gäller lekfullt manipulerande med saker eller låtsaslekarnas prövande av den sociala verkligheten (Knutsdotter Olofsson, 1987, s.15).

Lillemyr (1990) skriver att det inte finns någon generell definition på lek. Han menar att lek kan ha olika funktioner för både barn och vuxna. Vilket kan vara svårt att hitta någon förklaring som definierar vad lek är.

4.1.2 Vad är lek?

Enligt Knutsdotter Olofsson (1992) är lek något som både sker på riktigt och på låtsas. Hon menar att det bildas en ram runt det som sker i leken. Om leken sker på riktigt så sker den innanför lekens inre ramar, medan i låtsasleken sker den utanför ramarna. Ramarna som står innanför leken är det lekens regler och följdriktighet som gäller, då blir leken en slags verklighet utanför den befintliga verkligheten. Med detta menar författaren att då kan barnen gå in eller ut ur lekramen som pågår. Knutsdotter Olofsson menar också att i leken kan barnen både få närhet och avstånd till det de har varit med om i det verkliga livet. Leken finns hela tiden och med leken kan man göra saker på riktigt och tvärtom. Det är det som är det trygga enligt författaren. På så sätt kan barnen få en distans på det de har upplevt. Författaren beskriver också leken som ett möte mellan den yttre och inre världen. Enligt henne är det upplevelser och erfarenheter av verkligheten som skapar innehåll för leken. Men innehållet kan ändras efter barnens syfte i en skapande utveckling. Barn kan stöta på flera föremål som finns i omgivningen och detta väcker en lust och sammankopplingar i barnet när de leker, vilket sätter igång fantasin för att använda sig av dessa föremål. Hon menar för att överhuvudtaget kunna leka är det viktigt att förstå att allt inte är vad det ser ut att vara dvs lekvärlden är en förtrollad värld, där allt plötsligt kan hända. Författaren påpekar att förvandlingen av verkligheten till fantasi förekommer mycket under leken (Knutsdotter Olofsson, 1992).

Gunilla Lindqvist (1996) som är forskare inom pedagogik anser att lek är som en förberedelse för livet och även gör livet förståeligt. Leken är också enligt författaren ett aktivt möte mellan barnets inre, känslor och tankar och den yttre verkligheten. I det detta möte finns regler, som fastställs av definitioner och uppföranden som uppstår i lekens händelseförlopp där barnen lägger sina önskningar in i lekens form. Lindqvist anser att det är känslan som påverkar lekens gång och dess förändring. Lek är en fantasiprocess som skapar nya betydelser genom situationer som kommer upp i verkligheten och på så sätt får ett nytt

innehåll. Hon påpekar att grunden för barns skapande finns i leken och detta gör att barn tolkar sina upplevelser och dramatiserar dem. Detta är en fantasiprocess, enligt henne. Lindqvist påpekar också att vuxna har en stor roll inom leken och de måste uppmuntra sina barn för att leka. Hon menar att i skolan är lek viktig och man måste försöka bygga upp olika lekmiljöer i klassrummet och bryta det "traditionella rollerna" som uppstår mycket under lektionerna. Man ska försöka lägga leken i centrum för den pedagogiska verksamheten så att barnen kan bli medvetna och ha kunskap om världen genom att skapa fantasifulla och hanterbara världar.

Ole Fredrik Lillemyr (2002) är en utbildad lärare inom musik och pedagogik och som också har försökt förklara vad lek är. Författaren säger att lek är viktig för barnets utveckling, eftersom den har en mening för barnet. När barn leker lär de känna sig själva, den värld och verklighet de befinner sig i. På så sätt socialiseras de, får också erfarenheter av att klara av utmaningar och att kommunicera och förhålla sig till andra. Lillemyr påpekar att den upplevelse som uppkommer och sker i leken är mycket viktigt, eftersom lek är spännande, skapar lust och motivation hos barn. Lek kan ses som ett uttryck för den inre driften vilket ger en träning till det vuxna livet, det vill säga den utvecklar barnet. Författaren påpekar också att barn kanske inte alltid förstår vad som händer i leken, men ändå får de en chans att bearbeta någon händelse som har hänt i det verkliga livet och sammanfogar denna händelse i leken. Lillemyr anser att leken har en stor betydelse för barnkulturen och är mycket viktigt för den. Han ser också leken som ett egenvärde i sig. Vidare menar författaren att när barn leker använder de sina egna erfarenheter och på så sätt lägger de nya erfarenheter till de gamla. Detta gör att barnets socialisation utvecklas. Lillemyr påpekar också att leken inte har något mål, den skapar glädje och lust och barn leker för att det är roligt. Lek och lärande är både en upplevelse och en inlevelse, det vill säga deltagandet är centralt och viktigt i leken. Därför är det viktigt, menar Lillemyr, att barn i skolan får tillgång till lek. Inom leken är känslan också centralt och är också grunden i det aktiva lekandet och det lärande barnet, eftersom med hjälp av känslan blir något meningsfullt. För att barnens ansvar och självkänsla ska öka måste olika former av lek och lärande uppkomma. Lillemyr menar att pedagogiken måste ta leken på allvar och respektera barnens lek.

...lek är viktig för den pedagogiska verksamheten är att man kan se att barn gör erfarenheter i leken, utforskar, prövar och använder fantasin på ett sådant sätt att de lär känna sig själva och utvecklar självtillit. De får också erfarenheter av att klara av utmaningar och får färdigheter i att kommunicera och förhålla sig till andra. Dessutom får de unika ögonblicksupplevelser. Barn upplever och lär sig en mängd saker genom leken (Lillemyr, 2002, s. 41).

Lillemyr (1990) skriver att man bland forskare är överens om några allmänna egenskaper hos leken, vilket är bra utgångspunkter för både teori och praktik:

1. Leken är ett typiskt sätt för barnet att vara och bete sig på, en karaktäristisk och dominerad egenskap i förskolebarnets liv.
2. Lek är en aktivitet som i sig själv engagerar barnet och som alltså verkar motiverande. I detta ligger en klar fingervisning om att barn lek har ett stort praktiskt värde för pedagogiken, i synnerhet på daghem och förskolor.
3. Lek är en allsidig aktivitet som snabbt kan ändra karaktär, från stort allvar till glädje och skoj, från livfull fantasi till utpräglad rutin.
4. Lek är en problemlösning, där barnen utforskar omgivningen och utvecklas i kreativ riktning. Lek stimulerar utvecklingen på många olika områden. Genom lek utvecklar och stärker barnet sin identitet och självkänsla. I lek får barnet tillfälle att pröva åsikter, värderingar och normer.

5. Leken är en viktig företeelse i samhälle och kultur. Lek leder inte enbart till utveckling och kunskaper som är viktiga för barnet senare i livet, den är också central del av barnkulturen.

Ulf Jederlund (2002) är musikhandledare, musikterapeut, utbildare och handledare. Han har arbetat med specialpedagogik och behandlingsinriktad musik. Författaren betonar lekens betydelse med dess ord:

I skapande fri lek sammansmälter barnen sålunda talspråk, kroppsspråk, musikspråk, bildspråk och kanske flera till en musik helhet som uttrycker barnets alla upplevelser – det som är leken! (Jederlund, 2002, s.87).

Och även med dessa ord:

I leken utvecklar man fantasin, sin föreställningsförmåga. Barn blir språkligt medvetna om att ord och ting kan vara symboler fristående från varandra (Jederlund, 2002, s.89).

4.1.3 Vad är fri lek?

Fri lek som definition och begrepp beskrivs och tydliggörs inte särskilt mycket i den litteratur och forskning vi har läst. Definitionen och förklaringen på fri lek ingår oftast i de beskrivningar som författare och forskare gör av lek i allmänhet. Man kan förstå att när olika författare och forskare skriver om lek, menar de fri lek.

Lillemyr (2002) definierar fri lek som den självinitierade leken. Han menar att den fria leken är den lek som tilltalar leken mest. Knutsdotter Olofsson (1996) menar att fri lek bygger på barnens initiativ och aktiviteter.

Fri lek bygger på barnens initiativ och aktiviteter. Barn vänjer sig vid att roa sig själva, sysselsätta sig med någon rolig lek (Knutsdotter Olofsson, 1996, s.234)

Knutsdotter Olofsson (1996) beskriver den fria leken vidare genom ”den fria lekens pedagogik” (s.239). Med det menar hon att i den fria leken kan också pedagogerna delta i leken och skapa lekro för barnen.

Lindqvist (1996) definierar fri lek genom Fröbelpedagogik. Fröbelpedagogiken hör ihop den tyske pedagogen Friedrich Fröbel (1782-1852). Lindqvist hänvisar till Fröbel och menar att den fria leken är barnens fria uttryck. Genom fri lek utvecklar barnen sin inre natur och fri lek är en angelägenhet för barnen. Fri lek är en självständig aktivitet, där barnen utvecklas fysiskt, andligt och moraliskt. Vidare skriver författaren att ännu idag är pedagogerna osäkra på hur de skall förhålla sig till fri lek.

4.1.4 Sociokulturell perspektiv

Idag är det sociokulturella perspektivet på lek mycket framträdande. Den har även tagit en stor plats i det pedagogiska arbetet. Lev S. Vygotskij förknippas med och är utgångspunkten för det sociokulturella perspektivet. Johansson & Pramling-Samuelsson (2003) skriver att Vygotskij har haft ett mycket stort inflytande inom detta förhållningssätt. Lev S Vygotskij (1995) var den viktigaste sociokulturella nytänkaren i den sovjetiska psykologin. Han levde under 1896-1934 talet. För Vygotskij är lek den stora utgångspunkten och grunden för barns skapande. För honom är leken en social process och en viktig

startpunkt för barnet för att utveckla en medvetenhet om världen. Barnen leker inte för att det är roligt och lustfyllt utan de leker för att bearbeta verkligheten (Vygotskij, 1995). Grunden för barns skapande finns i leken, menar Vygotskij. I leken ger barnet uttryck åt sina upplevelser och därigenom ger de liv åt sina känslor. Lek är ett förberedande steg till barnets egen skapande vilket binds samman med den personliga upplevelsen. Dramatiseringen står leken närmast, eftersom när barn leker, leker de med det de redan har varit med om och använder sina fantasier, erfarenheter och förmågor och utvecklar dessa m h a känslorna. Därigenom ger barnet liv till en ny verklighet i deras egen värld och m h a deras egen fantasi kan barnet bearbeta det de har varit med om och bearbeta det till nya kunskaper.

Leken är barnets livs-skola, som fostrar det andliga och fysiska (Vygotskij, 1995, s.83).

Vygotskij påpekar också att leken är en social process; de leker inte för att det är lustfyllt utan de leker för att bearbeta verkligheten. Barnens lek hör ihop med verkligheten och med det menar Vygotskij att leken inte är helt fri, eftersom inom leken använder barnet alla sina erfarenheter och på så sätt lär de sig något nytt. Vid sidan av detta påpekar Vygotskij också att leken är ett läge där barnet går ut från verkligheten för en stund och använder möjligheten till att använda sina idéer, fantasier och verkliggör sina drömmar. Vygotskij menar att grundstenen i leken är livet. Med det menar han att ju rikare verkligheten är desto mer finns det plats för fantasier och tvärtom. I dessa meningar finner man den första och viktigaste lagen, enligt Vygotskij för fantasins verksamhet:

Fantasins skapande är direkt avhängning av rikedom och mångfalden i människans tidigare erfarenheter, eftersom dessa erfarenheter utgör det material som fantasikonstruktionerna byggs av. Ju rikare en människas erfarenheter är, desto mer material förfogar hennes fantasi över. Ett barns fantasi är fattigare än en vuxen människas, eftersom dess erfarenheter är mindre rika (Vygotskij, 1995, s.19).

Lindqvist (1996) menar att leken har varit barnets sätt att lära sig det sociala livet. Inom det sociokulturella perspektivet finns tre viktiga begrepp och det är: *kontext* (institutionalisering), *mediering* och *kommunikation*. Redskap är också ett viktigt begrepp inom detta perspektiv, vilket framhävs mycket med de andra begreppen. I det sociokulturella perspektivet har även omgivningen och individen och dess kommunikation och relation en stor plats. Om *kontext* (institutionalisering) skriver Löfdahl (2002) att det är ett sammanhang där något utspelar sig. Säljö (2000) skriver om *mediering* och menar att medieringen har gjort att vårt tänkande och våra föreställningar har växt ur omgivningen. Här ingår även kulturen, de intellektuella och verktygen som är delar av vårt samhälle. Dessa spelar en stor roll och påverkar vårt tänkande och föreställningar. Med dessa redskap kan människan hantera verkligheten och detta är ett medier handlande.

Mediering innebär att vårt tänkande och våra föreställningsvärldar är framvuxna ur, och därmed färgade av vår kultur och dess intellektuella och fysiska redskap (Säljö, 2000, s.82).

Lek ingår i det sociokulturella synsättet. Inom detta perspektiv har man den uppfattningen om att barnets lek påverkas av omgivningen omkring sig. Denna omgivning är även påverkad av vår kultur och mycket annat vilket har en verkan på leken. Därigenom omformas barnen när de leker och använder de redskap som erbjuds av omgivningens kultur, samtidigt som de skapar nytt och utvecklas (Säljö, 2000).

Löfdahl (2002) anser att kommunikation och dialog är en väsentlig del i det sociokulturella perspektivet, vilket samspel också spelar en stor roll. Vygotskij (1995) menar att alla människor i

grunden är sociala och formas till människor genom samspel med andra genom kommunikation och dialog i omvärlden. Människan är också beroende av den kultur och språk han/hon föds och lever i. Säljö (2000) skriver att inom detta perspektiv är också verktyg och redskap en viktig del. Dessa verktyg är kulturella verktyg såsom språk, berättelser, uttryck som film, konst, lek etc. De kulturella verktygen kan användas inom kommunikation, dialog och samspel vilket är viktigaste för människans utveckling. Detta är grundtanken för det sociokulturella perspektivet.

Det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas, men det är också genom kommunikation som de förs vidare (Säljö, 2000, s.22).

Vygotskij (1995) påpekar att det är genom kommunikation och dialog som människan blir delaktig i kunskaper och färdigheter. Kulturella aktiviteter är viktiga för omformningen av människan och vilka redskap hon/han använder inom kulturen är också en viktig del i det sociokulturella perspektivet (Säljö, 2000).

4.2 Lekens betydelse vid lärande

4.2.1 Lärande genom lek

Knutsdotter Olofsson (1987) skriver att när barn leker lär de sig mycket. Enligt henne bearbetar barnen sina upplevelser med hjälp av sina känslor, d v s barnen kan leka eller leker med det de har varit med om i verkligheten. I leken är det mycket känsloupplevelser som är med och har en stor roll, menar Knutsdotter Olofsson. Här ingår även inre och yttre händelser i lekens värld. Författarinnan påpekar att föreställningsförmågan tränas mycket i leken, vilket är det viktigaste funktionen för barnets utveckling. Med det menar hon att leken är en del av de händelser och upplevelser som barnen har varit med om i verkligheten.

I låtsatshandlingen skiljs föremåls och handlingarnas vanliga betydelse bort och de får en annan betydelse (klossen blir en kopp, att hålla en sked mot örat blir att telefonera) som barnet får föreställa sig (Knutsdotter Olofsson, 1987, s.111).

Under en lek där många barn leker tillsammans tränar de perspektivtagningen, enligt Knutsdotter Olofsson. Barnet går hela tiden utanför sig själv och försöker uppfatta andras roller och synsätt vilket kräver en stor koncentration. Leken ger kunskap, menar hon. När barnen leker med varandra lär de sig av varandra och kan ta del av varandras erfarenheter. På så sätt får barnet en ny djupare kunskap om något som har inträffat i verkligheten, menar författarinnan. Ett annat viktig redskap som kan tränas i leken är kreativitet och ett nytt tänkande, eftersom all slags lek skapar förhållningssätt som ger en anknytningsrikedom till olika föremål i verkligheten.

Knutsdotter Olofsson (1987) har sammanfattat och punktat vad barn lär sig under lek:

- I lek med vuxna lär barn sig grunderna för social samvaro, samtycke, ömsesidighet och turtagande.
- I lek med känslor lär de känna sina känsloreaktioner, får kontroll över rädsla och aggression och lär sig att reagera adekvat.
- I språklek lär de sig läsning och skrivning.

- I lek med saker bearbetar barn upptäckter och upplevelser. De lär känna tingens egenskaper och leken stimulerar till ett kreativt användande av dem där fastlåsthet bryts och flexibiliteten ökar. Lek med saker stimulerar också den kognitiva utvecklingen. (Knutsdotter Olofsson, s. 72)

Knutsdotter Olofsson (1987) anser att genom lek sker det en omedveten inläring. När barn leker tänker de inte på att de lär sig, och därför kan de inte beskriva vad de har lärt sig efter lekens slut. Men om barnet medvetet gör en undersökning, upptäcker något och experimenterar känner de att de har lärt sig och upptäckt något. Vidare menar författarinnan att barn använder sig av båda metoderna, det vill säga lek och arbete för att utvidga sin kunskap. För att lärande ska ske genom leken krävs det en lekstimulerande miljö och leklusta vuxna, enligt Knutsdotter Olofsson. Vuxna som befinner sig i lekens ramar kan påverka barnets lek och lekområde. Men om det finns en leklusten vuxen i lekmiljön kan barnen skaffa redskap för att hitta lösningar på det krångligheter de har varit med om i verkligheten. På så sätt lär sig barnet och kan använda sig av den kunskap som behövs hela tiden.

Lillemyr (2002) beskriver leken ur ett pedagogiskt perspektiv. Författaren menar att genom lek lär barnet känna sig själv. Lek stimulerar också till lärande och utveckling, och även till kommunikation mellan de lekande barnen. Leken gör också att barnet får en möjlighet att uttrycka sig och är även en grundläggande inlärningsform. Författaren anser även att barn ofta lär sig genom att undersöka och experimentera, genom upplevelser och skapande aktiviteter. Därför är leken för barnet en annan metod för att lära sig, uppleva och upptäcka olika saker.

Lillemyr (2002) refererar till flera författare (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999, Lillemyr 1990, 2001, Berg 1992) och sammanfattar i nedanstående punkter dessas syn på lekens betydelse för inläring.

- leken stimulerar språket
- leken stimulerar fantasi och kreativitet
- leken utvecklar social kompetens
- leken utvecklar identitet
- leken ger barnet möjlighet till aktivt inflytande
- leken motiverar och inspirerar barnet (Lillemyr, 2002, s.115)

Lillemyr påpekar att författarna anser också att dessa punkter även gäller i omvänd ordning, d v s att leken påverkas av språk, fantasi, kreativitet och av andra faktorer.

Enligt Pramling & Carlsson (2003) är barnets syfte att leka. De skriver att barn inte är lekande *eller* lärande, men de ser lek och lärande som en helhet. Författarna menar att när barnet leker lär de sig samtidigt utan att de är medvetna om det. I leken sker ett viktigt lärande, där barn lär tillsammans och av varandra. Under leken utvecklar barnet tankar om rättigheter, delaktighet och inflytande, vilket gör att ett samlärande sker. Med samlärande menar författarinnorna att barnet praktiserar de demokratiska principerna och att på så sätt utövar de makt. Vilket i sin tur skapar en samvaro mellan barnen när de leker och de lär sig av varandra. De lär också innebörden om delaktighet och om vem som har makten att bestämma om regler, det vill säga de lär sig att utöva ett medbestämmande.

4.2.2 Språkutveckling genom lek

Språk är kommunikation och med språk kan vi människor uttrycka oss. Vygotskij (1995) påpekar att språk är viktig del av vårt vardagliga liv. Utan fungerande språk får man svårigheter att fungera i vardagslivet, eftersom språket har fått en viktig roll i dagens samhälle. Genom dialoger skapar vi kunskaper. Språket och dess ord är också en viktig del för tänkandets utveckling. Med detta menar

Vygotskij att ett stort ordförråd är viktig för barnets kommunikation med andra människor och underlättar också intagandet av ny kunskap.

Pramling Samuelsson & Sheridan (1999) menar att när barnen leker tränar de även på språket, där orden kopplas till verkliga händelser och föremål. Under leken blir kommunikationen en del av den. Språket hjälper barnen för att uttrycka sig så att de förstår varandra. Det är mest barnen som kommunicerar med sina medmänniskor genom att använda ord, gest, rörelser, ljud, röstlägen, speciella tonfall och andra signaler. Under leken kan också barnet tala i olika tempus beroende om de talar i eller utanför leken samt när de talar om vad de ska leka. Kvalheim (1981) skriver att en individ utvecklas i mötet med andra medmänniskor och med den omgivande sociala och kulturella verkligheten. Utvecklingen gör att människan blir en samhällsmedborgare och får en individuell personlighet. Genom lek lär sig barnen att vara sociala och utvecklar och hittar ett kommunikationsredskap där, han/hon använder den i vardagliga aktiviteter och möten mellan människor. Under leken lär de sig också sin kultur, språk, religion och kunskap.

4.2.3 Språkutveckling genom rollek

Knutsdotter Olofsson (1987) skriver att i rolleken spelar språket en stor roll, eftersom när barn leker så är de sällan tysta. Språket gör att de kan kommunicera, utöka och förtydliga leken för sig själva och för de andra barnen de leker med. Språket blir också ett föremål för den pågående leken, eftersom där sammanfogas sociala sammanhang och relationer. För att barnens språk ska utvecklas måste de få en chans att leka med språket i förskolan och skolan. Rimspelet är ett bra redskap för språkutvecklingen och roligt för barn, enligt författarinnan. Under rimspelet kan man ändra ord och deras betydelser och på så sätt kan orden få komiska betydelser. Hon påpekar också att dialogen i rimmandet och samleken utvecklar barnets kommunikativa kompetens. Barnet får en möjlighet att förstå andras uttryck. På så sätt får de även uppleva de andras upplevelser genom att lyssna och kommunicera med andra. Språket i leken kan också användas för att meddela roller, teman, situationer och för att utveckla lekandet framåt. Genom att barnen använder sig av språket kan de reda ut missförstånd och därigenom lyssna på varandra, så att leken kan gå vidare. Under leken lär de sig också nya ord och begrepp av lekkompisarna och får tillgång av varandras erfarenheter. Knutsdotter Olofsson (1992) påpekar att under den fria leken, när barnen använder situationer som har uppkommit under vardagslivet, behärskar de ett bredare språkligt register. Hon talar också mycket om metakommunikation och menar att metakommunikationen ökar den språkliga medvetenheten och tränar känsligheten. På så sätt förstår och uppfattar barnet vad som är lek, skämt, elakhet eller hån i kommunikation med andra människor. Knutsdotter Olofsson (1987) anser att i rolleken utvecklar barn alla former av kommunikationsfärdigheter. På så sätt lär sig barnen att lyssna, ta andras perspektiv, göra överenskommelser, anpassa sig efter de andras föreställningar och förslag samt ge uttryck för egna idéer och infall. När det gäller språket och låtsasleken skriver Knutsdotter Olofsson:

Både språket och låtsas leken befriar oss från det ögonblickliga, närvarande genom att rikta uppmärksamheten på något annat än det närvarande och framkalla föreställningar om andra händelseförlopp än det som sker just nu (Knutsdotter Olofsson, 1987, s. 74).

Vidare skriver hon att:

Talspråket är människans främsta medel att forma tankar om världen och det egna livet. Världen benämns, förklaras och struktureras oupphörligt för oss genom språket. Genom det språk som omgivningen bemöter oss mer, skapar vi oss en självbild. Barn som ännu har

begränsad erfarenhet att fylla sina ord med, skaffar sig erfarenhet genom låtsasleken. I leken formar de sina tankar och sin uppfattning om världen (Knutsdotter Olofsson, 1987, s.74-75).

Knutsdotter Olofsson (1987) skriver att språklekar i förskolan och i skolan har en funktion där barnen blir medvetna om språket på olika sätt såsom att underlätta läs- och skrivinläringen. Därigenom skapas det också kontakt och gemenskap mellan barnen vilket gör att leken blir roligt.

I låtsaslek blir barnen språkligt medvetna om att ord är godtyckliga och fristående från objekten och handlingarna (Knutsdotter Olofsson, 2002, s.85).

4.3 Lek och könsidentitet

4.3.1 Vad betyder lek och leksak för barn?

Birgitta Almqvist (1991) skriver i sin bok att ingen vet hur barn tolkar lek med egna tankar, t.ex. när de pratar med mamma så betyder det en lek för dem eller när de skrattar, springer och tittar på tv o.s.v. Vi vuxna och barn har inte samma tycke och smak när det gäller lek. Ibland tycker barn om vissa leksaker som är roliga, men många vuxna kanske inte alls tycker just om det. Barn leker för att lära sig att leva och för att ha hälsan i behåll, de iakttar på vad en vuxen gör, sedan leker dem t.ex. att dem arbetar i en affär, skola, eller som en lärare o.s.v. Barnen leker för att lära sig de roller de en gång själv ska leva. Barn tycker mycket om att ha leksaker, medan de pratar eller sover. De kan ha med sig leksaken i flera timmar, eftersom leksaken för barnet ses som något levande, som dem själv kan kontrollera och bestämma över.

Leken är barnets språk och lek är deras sätt att konkret göra världen begriplig, att fundera, att bemästra sina känslor samt pröva nya angreppssätt. Leken är barnets språk. Leksakerna är orden i det språket. Lek är en form av kommunikation, hävder en av de nyaste och kanske mest provocativa teorierna om lek. Genom leken "Läser" och "tolkar" barn sin sociala miljö (Almqvist, 1991, s.39).

Det finns inte någon abstrakt lek för barn. Därför kan de hitta på eller fantisera på olika sätt att leka, de kan leka både inomhus och utomhus. Men många förändringar har skett med lek och leksaker. Nu för tiden leker barnet mer utan leksaker. Författaren försöker påpeka att barn som leker med leksaker, kan leka med leksaker som är avsedda för motsatta könet. För barnet gäller det bara att det ska vara kul och skojigt att leka.

Barn leker med vad som helst de finner lämpligt. Med fantasins hjälp kan vilket föremål som helst förvandlas till just det man behöver i leken. En filt läggs över köksbordet och vips har man en mörk mysig koja att krypa in i, köksstolarna ställs i en rad och har i ett nafs förvandlas till ett tåg (Almqvist, 1991, s. 19).

Ute i naturen finns det mängder av naturföremål som barn kan leka med som t.ex. sand, sten, blad och pinnar. Dessa blir barnets fantasi utmärkta handelsvaror i låtsasbutiken de leker med. Därefter går författarinnan in i frågan om varför vuxna ger leksaker till sina barn då barnet har så många naturföremål utomhus. Detta svar skriver hon i boken genom att ge tre skäl.

Det första är att vi vill glädja barnet. Det andra skälet är att vi hoppas att barnet ska lära sig något av leksaken, och det tredje är att vi vill få lugn och ro medan barnet sysselsätter sig med leksaken (Almqvist, 1991, s.21).

Men Almqvist (1991) påpekar att förutom detta väntar vuxna en uppskattning från barnet. När barnet leker med sin leksak och visar sin glädje, lär sig något nytt eller låter föräldrarna vara ifred, har barnet på ett sätt gett gåvan.

4.3.2 Flick- och pojkleksaker

Almqvist (1991) skriver i sin bok att leksakerna som är avsedda för de två könen skiljer sig mycket ifrån varandra. Långt tillbaka i tiden sågs leksaker nästan uteslutande som hjälpmedel i övning av framtida vuxenroller. Förr övade de små pojkarna mansroller genom att leka eller träna med miniatyrkopior av vapen och jaktredskap. Medan de små flickorna fick dockor att leka med för att öva på modersrollen och fick små köksredskap för att lära sig sköta hushållsgöromål. Nu för tiden kan det vara svårt att se skillnad på vad flickor och pojkar leker. Datorn är ett bra exempel, där man har dataspel som båda könen leker med. Almqvist påpekar också att pojkar och flickor under sina första månader föredrar ungefär samma slag leksaker. Under barnets tillväxtår får barnet olika smak för leksaker och lek. Pojkars och flickors olikartade leksakpreferenser beror på medfödda könsskillnader. Men många av barnen vänjer sig vid de leksaker de har tillgång till och det är ofta föräldrarna som står för denna tillgång för deras barn. Föräldrarna väljer också vilken leksak som passar för könet.

Föräldrarnas preferenser beror på vilka attityder de har till sina egna könsroller. Könsrollsattityderna styr deras förväntningar på barnens könsrolls beteende. Förväntningarna fungerar slutligen som ledtrådar för barnen som lär sig vilka slags leksaker flickor respektive pojkar ”bör” leka med. Kort sagt - barn fostras att tycka om vissa typer av leksaker (Almqvist, 1991, s.87).

4.3.3. Lek och leksakernas påverkan på barnets könsidentitet

Almqvist (1991) menar att könsrollsidentifikationen är en av de tidigaste och mest stärkta beståndsdelarna i socialisationsprocessen. De könsrollsuppfattningar vuxna skapar till sig själva för de vidare till sina barn. Det lilla barnet har ett starkt krav på att klara av att identifiera sig med någon vuxen. Det är föräldrarna som befinner sig närmast sitt barn och deras påverkan kan vara mer eller mindre medveten eller planerad. Det är många barn som inte lyssnar vad de vuxna säger, utan barnet härmar vuxna för vad de gör och hur de beter sig.

Barn gör inte som vuxen säger, de gör som vuxna gör. Därför kommer föräldrarnas könsrolls beteenden att påverka barnens könsrollsuppfattningar (Almqvist, 1991, s.87).

Vissa föräldrarna bestämmer vilken lek eller leksak deras barn ska leka med. Det är även många som förbjuder sina barn att leka med leksaker som är avsedda för barn av motsatt kön. En stor inverkan på könsrollerna är hur man som förälder förväntar sig hur sitt barn ska bete sig. Ett exempel är när pojkar som leker som flickor bemötts detta med ett tvivel. Men när flickorna leker som pojkar betraktas de däremot gärna som busiga och klämmiga. Rithander (1991) skriver att lek och leksaker är könsbundet. Barnen i de olika könen fostras för att leka med de leksaker som passar dem och med kamrater som har samma kön. Med det menar hon vidare att leksakerna inte bara påverkar barnens könsuppfattning utan också deras intellektuella förmågor. Sandquist (1998) skriver att det dröjer till fem-sex årsåldern innan barnen är ganska säkra på skillnaden mellan flick- och pojkleksaker.

4.3.4 Flickors och pojkars lek - Hur leker barn och med vem?

Kvalheim (1981) beskriver i boken *Hur barn lär sig sociala roller* att barn är så tydliga att dela upp sig efter kön i leken. Pojkarnas lek skiljer sig gentemot flickornas lek. Barn använder sig av två olika typer av roll i sin lek; fantasirollen och sociala rollen. I fantasirollen kan det vara roller som barnet själv har skapat. De kan ha roller som fantasifigurer. I den sociala rollen kan de ha roller som att vara t.ex. polis, lärare,

doktor mm. Många vuxna märker att det blir tydligt att när barn blir äldre så vill de gärna leka med samma kön, samt att de också kommer bättre överens med samma kön. Graf m.fl. (1991) skriver om flickors och pojkars lek. De menar att pojkarnas lek är ofta i stora grupper och dessa grupper kan vara upp till sex och ibland åtta barn. De leker då i stort sett i samma grupp i lekar som kan vara mer än en timma eller längre. Pojkarnas lek kan innehålla mest äventyr, faror, action, jagande och inbegriper rörliga saker som t.ex. bilar och cyklar. När pojkarna leker spelar också regler och rättvisa en stor roll. En av den viktigaste rollen i pojkarnas lek är också ledarskap eller ledarrollen. Mod, styrka och makt är viktigt. Att vara påhittig och förmågan att leda lekarna är viktiga ståndpunkter i ledarrollen. Kvalheim (1981) menar att under pojkarnas lek är det bara ledaren som bestämmer hur leken ska förstås och vilka som ska vara med. Det händer ibland att någon pojke i gruppen blir utvisad i leken, då försöker han att förstöra leken genom att hota och skrämja. Kvalheim (1981) beskriver flickornas lek och aktiviteter och menar att den skiljer sig tydligt från pojkarnas. Flickornas lek är vanligen i mindre grupper som är två, tre flickor i varje lek. Flickorna har bättre förmåga att uppfatta ledarskap än pojkarna. Ett exempel är när en av flickorna leder en lek som privata familjerelationer. Ledaren hjälper också mycket med hjälpmedel som behövs för leken.

Flickorna ledarskap präglas i högre drag än pojkarnas av förmåga att leda lek med anknytning till intima familjerelationer och av förmåga att skaffa de resurser som behövs för denna lek (Kvalheim, 1981, s.52).

Graf m.fl. (1991) menar att när flickorna leker, leker de mest familjerelationer som mamma-pappa-barn. Omvårdnad är också en populär lek för flickorna och inom detta kan det ingå t.ex. sjukhus, djur, affär mm. Odelfors (1998) ser förhållandet mellan flickorna och pojkarna som ganska jämbördiga och menar att det ibland kan det hända att några flickor leker med pojkar eller tvärtom. Detta på grund av att dem är i samma ålder, men så snart barnet blir lite äldre leker de med kamrater av samma kön. Kvalheim (1981) menar att flickorna inte bryr sig vem som är starkare när de leker och detta är på grund av att de leker i en liten grupp. Flickorna har också en kulturuppfattning om att fysisk styrka hör hemma hos pojkarna, d v s ”män är starkare än kvinnor”. Om en flicka blir utvisad från leken, håller hon sig i närheten när hennes lekkamrater leker och kommer ständigt tillbaka. Hon gör även små försök att närma sig genom att småprata tills hon erbjuds tillbaka till leken (Kvalheim, 1981). Rithadner (1991) skriver om flick- respektive pojklekar. Hon menar att dessa lekar tränar barnen för att få olika egenskaper och färdigheter. Under leken tränar flickorna på koncentrationsförmågan, känslighet, kreativitet, finmotorik mm. När pojkarna leker tränar de styrka, mod, vetgirighet, grovmotorik mm. Under pojkarnas lek blir det mycket högljutt, leken tar också en stor plats och därför blir den ofta uppfattad som negativ. På grund av detta blir pojkarnas lek oftast bromsad, stoppad eller avledd (Rithander, 1991).

Sandquist (1998) påpekar att vuxna spelar en stor roll inom barnets utveckling av könsidentitet. Flickor och pojkar tränar på olika saker, på grund av föräldrar och vuxna i deras omgivning. Eftersom föräldrarna och vuxna har olika förväntningar och har klara bilder på hur flickor och pojkar ska bete sig och vara. Därigenom får barnen olika kunskaper, egenskaper och färdigheter. Olofsson (2001) skriver att det är föräldrarna och vuxna som uppmuntrar sina barn att leka med samma kön. Detta förstärks ännu mer med leksaker de får, har och leker med. Löfdahl (2002) som är en forskare inom pedagogik och pedagogisk arbete anser att under förskoleåren leker flickorna och pojkarna mycket mer tillsammans. Vidare menar Löfdahl att pojkarna helst personifierar äventyr och spänning och flickorna helst flickorna helst makt och maktlöshet. Men under lekarna där flickorna och pojkarna leker tillsammans är det framförallt pojkarnas vilja och åsikter som tar en stor plats.

Godée (1993) är också i samma åsikt som Löfdahl och menar att under förskola åren spelar det inte någon roll vilka kön barnen leker med.

4.3.5 Social inlärningsteori vid de olika könen lek

Rithander (1991) skriver i sin bok om social inlärningsteori vid de olika könen lek. Hon menar att det sociala inlärningsteorin kan förklaras genom barnens handlande, de gör som de vuxna gör, det vill säga att barn har modeller. Då lär de sig vad det innebär att vara pojke eller flicka. Med dessa modeller får de reda på både hur flickor/kvinnor och pojkar/män beter sig och vilka egenskaper de har. De här modellerna kan vara människor av kött och blod, d.v.s. mamma, pappa, syskon, kamrater, lärare. Eller beskrivningar och bilder av människor, de människor som skildras i serier, reklam, Tv, böcker och berättelser. Modeller har också en central plats i barnets värld när de utvecklas till flicka eller pojke. Identifikation och imitation är centrala begrepp inom denna teori. Barn identifierar sig med sina modeller och imiterar deras sätt att vara eller bete sig. Om barnet och mönstret uppfattar varandra samt håller av varandra, då det blir lättare för barnet att identifiera sig med mönstret. Man kan knyta barns inlärning med de vuxna i förskolan och fritidshem som ger en positiv och varm kontakt för dem. Därigenom kan identifikation och imitation ändå äga rum utan att det finns ett förhållande med varma känslor mellan den vuxna och barnet. Barns inlärning skiljer sig även i förskolan när de leker.

Rithander (1991) refererar till Pitcher och Schulz som är forskare inom pedagogik och skriver om hur förskolebarns lek ser ut. Forskarna menar att pojkarnas roller varierar mer än flickornas. Pojkarna skapar sina roller med hjälp av föremål de har under leken, och deras lek blir mer aktiv, äventyrlig och aggressiv än flickornas lek. De skapar svårigheter och problem och löser dem också. Medan pojkarna skapar problemsituationer och lär sig genom att lösa dem i lek. Men när flickor leker familjelekar så anser forskare att de återskapar och övar roll som mamma, barn osv. En tydlig skillnad finns också mellan flickors och pojkars hållning och deras förhållande till vuxna i förskolan. Det är flickorna i högre grad än pojkarna som söker sig till vuxna i förskolan, men pojkarna har mer kontakt med kamrater än med vuxna. Flickorna brukar också sitta och rita om de inte leker med dockvrån, medan pojkarna hoppar eller bygger något i lekrummet. De berättar även när de t.ex. städar hyllor eller rensar skåp, då är det bara flickor som finns i rummet. Det som också är mycket tydligt i förskolan är att både flickor och pojkar skapar var och sin värld i samma miljö. Men det betyder inte att alla barn beter sig i samma miljö. Vissa pojkar tycker om att rita och pyssla och vill vara med de vuxna. Och vissa flickor gillar att tävla, bygger både med lego och klossar och är grovmotoriskt aktiva och skickliga. Ett barn blir medvetet tidigt om han är en pojke eller flicka. Könstillhörigheten förblir en grundläggande del i deras personlighet livet. I förskolan får barnen uppmuntran och stöd i att öva och utveckla egenskaper och färdigheter i sina lekar och aktivitet. Eftersom dessa är olika för pojkar och flickor, får de faktiskt öva och kommer att vara skickliga på olika saker.

4.3.6 Vuxnas synsätt och bemötande av flickor och pojkar

Rithander (1991) skriver att omgivningen påverkar och bildar könsrollerna. Men hon påpekar också att vuxna och föräldrarna spelar en stor roll inom skapandet av könsidentiteter. Om föräldrarna bemöter och uttrycker sig olika till flickor och pojkar får barnen en bild av hur de ska bete sig för att passa in i samhället och omgivningen de lever i. Detta förhållningssätt förstärks mycket mer de vilka leksaker barnet får och vilka färger de har på sig och i sitt rum. Elvin-Nowak och Thomson (2003) är också i den åsikten om att det är vuxna och samhället som skapar könsrollerna. Graf m.fl (1991) skriver och påpekar också att föräldrarna och de vuxna har en stor roll genom det bemötandet som ges till flickor och pojkar. Deras synsätt på könen begränsar barnets handlingsutrymme efter idén om att det är en pojke eller flicka. Föräldrarna ser pojken som "tuff och högljudd" och flickan som "liten och ynklig". Wahlström (2003) är av samma åsikt som Graf m.fl. (1991), Rithander (1991) och Elvin-Nowak (2003). Författaren anser att föräldrarna påverkar barnets könsidentitet mycket. Vidare skriver författaren att om ett barn får höra

olika uttryckssätt för en flicka eller pojke så förstärks deras könsroll. Om en flicka får höra att hon är t.ex. ”en söt/snäll/gullig/duktig/rar flicka” och en pojke får höra att han är ”en tuff/stark/busig/cool pojke”, får barnet en inställning för vilken könsroll de ska ha. Med detta menar hon att vuxna och föräldrarna förväntar sig att flickorna och pojkarna ska bete sig annorlunda.

5. Metod

I detta kapitel redovisar vi våra metoder och hur vi gått tillväga.

5.1 Kvalitativ metod

Vi har valt att använda oss av kvalitativ metod för att få svar på vårt syfte och frågeställningar. En kvalitativ studie möjliggör att på lättare sätt tolka och förstå de resultat som man kommer fram till (Stukát, 2005).

Metoder som vi använde

- intervju
- enkät

Intervjufrågorna var formulerade på ett enkelt sätt så att pedagogerna kunde förstå dem och svara utan några svårigheter. Vi kände pedagogerna som arbetade där och innan examensarbetet hade vi många diskussioner, därför var det också lättare för oss att ställa våra frågor till dem. Frågorna handlade om lek- definitionen på lek, lek som lärande, språkutveckling och könsidentitet (se bilaga 1).

Enkäten var en annan kvalitativ metod som vi använde oss av. Enkäten var strukturerad på ett enkelt sätt så att föräldrarna inte skulle få några svårigheter med att svara på frågorna. Frågorna handlade mest om könsidentitet, där det ingick frågor som med vem och vilka leksaker barnen lekte med. Vidare handlade en fråga om, om föräldrarna trodde att lek och leksaker skapade könsidentitet (se bilaga 2).

5.2 Val av undersökningsgrupp

Vi har valt att fokusera på

- pedagoger
- föräldrar

Anledningen till att vi valt undersöka dessa grupper är att vi vill ha en synvinkel från både föräldrar och pedagoger. Detta för att få fram deras syn på lek och leksaker och dess betydelse för barnets val av könsidentitet. När det gäller enkätundersökningen valde vi att undersöka och få in föräldrarnas perspektiv, tankar och åsikter angående lek och leksaker och dess påverkan på könsidentiteten. När det gäller intervjun ville vi se om det fanns några skillnader på pedagogernas syn och tankar angående lek och dess betydelse för lärande och barnens utveckling. På så sätt vill vi jämföra de fyra pedagogers tankar och åsikter med varandra.

Avgränsning: Inledningsvis reflekterade vi över möjligheten att även göra barnobservationer av lek. Vi valde dock – av tids- och utrymmesskäl – att inte ta in barnen som en undersökningsgrupp och observera några lekar.

5.3 Intervjun som redskap

För att kunna få den bästa möjligheten till att ta reda på pedagogers uppfattningar om lek valde vi att göra intervjuer. Intervjuerna gav oss en större möjlighet för att få svar på de följdfrågor vi hade. Vi kände också att det blev lättare att få svar på vårt syfte. Våra följdfrågor hade en lätt struktur så att pedagogerna kunde förstå och svara enkelt utan svårigheter. Vi valde att ha en personlig intervju med varje pedagog, eftersom vi ville känna känslan av en dialog och diskussion. Stukát (2005) anser att intervju är det viktigaste arbetsredskapen inom utbildningsvetenskap. Vi har använt oss av *strukturerad intervju*. Den *strukturerade intervjun* ger en möjlighet att lätt behandla och bearbeta resultaten (Stukát, 2005). Med denna metod kan man även intervju ett antal människor under kort tid och jämföra deras svar med varandra (Stukát, 2005). Det som är nackdelen med strukturerad intervju är att den ställer stora krav på frågorna och svarsalternativens utformning. Frågorna måste också vara enkla att förstå, entydiga och ha tydliga svarsalternativ (Stukát, 2005).

5.3.1 Urval

I vår undersökning har vi valt att intervju fyra kvinnliga förskolepedagoger i två olika förskolor (se bilaga 1). I den ena förskolan var det en förskoleklass på 22 barn mellan 1-5 år gamla. I den andra förskolan var det en förskoleklass på 13 barn mellan 5-6 år. I de båda förskolorna ses lek som en viktig del för barns lärande och utveckling. Förskolorna ligger i två olika områden, en ligger nära skogen och har en fin lekgård. Den andra förskolan ligger nära en skola. Vi valde detta urval på grund av att pedagogerna kan ha olika tankar kring lek och könsroller, vilket ger en större möjlighet för oss att kunna jämföra deras åsikter med varandra. Våra intervjupersoner är inte slumpmässigt utvalda. Vi har medvetet valt vilka pedagoger vi ville intervju. Vår första tanke var att intervju två kvinnliga pedagoger och två manliga pedagoger. Men på grund av att det är brist på manliga förskolepedagoger kunde vi inte genomföra vår tanke. Vi valde att anteckna ner intervjuerna och inte spela in den, eftersom vi inte hade tillgång till någon bandspelare.

5.3.2 Genomförande

I vår intervjumetod var pedagogernas uppfattningar och tankar det viktigaste. För att utforma intervjufrågorna tog vi hjälp av litteratur och forskning vi har läst. Det tog lång tid för formuleringen av frågorna. Vi ville att frågorna skulle utformas på ett lätt sätt så att pedagogerna kunde svara utan några svårigheter. Därefter har vi tillsammans åstadkommit till några frågor som kunde ge svar på vårt syfte och frågeställningar. Innan vi gjorde undersökningarna tog vi kontakt med pedagogerna genom att vi gick till förskolorna. Många av förskolepedagogerna hade mycket att göra under den dagen vi var där, därför fick vi vänta några dagar. Några dagar efter vårt besök fick vi besked via e-mail att vi kunde komma till förskolorna. Innan intervjun berättade vi för pedagogerna om vårt examensarbete och vilka undersökningar och studier vi ville göra. Vi presenterade vårt arbete genom att berätta vad det handlade om och hur vi försökte få svar på våra frågeställningar.

Vi intervjuade fyra kvinnliga förskolepedagoger och hade mycket gärna velat intervju fler pedagoger, mest män. Två pedagoger ville bli intervjuade tillsammans på grund av tidsbristen. Alla pedagoger vi har intervjuat var mycket intresserade att berätta om hur lek kunde stimulera barnens utveckling och om de hade någon påverkan på deras könsidentitet. Intervjun skedde i mindre rum som fanns i förskolorna där vi kunde sitta och diskutera ostörd. Stukát (2005) påpekar att intervjumiljön ska vara så ostörd som

möjligt så att den som intervjuar och den som blir intervjuad känner sig trygg. Intervjuerna med diskussion tog ca 30-35 minuter med varje pedagog.

5.4 Enkät

För att vidare få svar på våra frågor om könsroller har vi valt att dela ut enkäter till föräldrarna. Stukát (2005) menar att för att nå fler människor kan enkät användandet vara den relevanta metoden. Vidare menar han att ett sådant frågeformulär ger en kraft åt resultaten och möjligheten för att generalisera sina resultat blir mycket större än intervjuerna. Vi valde att använda oss av *ostrukturerat frågeformulär*. Det här frågeformuläret innehåller öppna frågor, där man skriftligen skriver ner sina svar. För oss var den här metoden en annan möjlighet att få föräldrarnas åsikter och svar på vårt syfte. Vi kände också att det skulle bli mer intressant och spännande att se skillnaden och jämföra pedagogernas och föräldrarnas åsikter om könsroller. Vi valde att dela ut enkäterna till föräldrar som hade sina barn i de olika förskolorna vi hade intervjuerna. På så sätt kände vi att vi kunde få en mycket större möjlighet att jämföra intervjuerna med enkäterna (se bilaga 2).

5.4.1 Urval

Vi delade ut enkäter till 15 förälder (8 kvinnor och 7 män). Anledningen med enkätutdelningen var att få en mångfald av svar. Vi har medvetet valt vilka kön vi ska ge enkäterna till. De kan ha olika tankar kring lek och könsroller, vilket ger en oss en större möjlighet att kunna jämföra deras åsikter med varandra. Det är också intressant och spännande att se på de olika könens uppfattningar om manlig- och kvinnligkultur.

5.4.2 Genomförande

I vår enkätundersökning var föräldrarnas uppfattningar och tankar det viktigaste. För att utforma frågorna på enkäten satt vi tillsammans och diskuterade. Formuleringen av frågorna tog lång tid. Vi ville att frågorna skulle utformas på ett lätt sätt så att föräldrarna kunde svara på frågorna utan några svårigheter. Vi ville också få en inblick i föräldrarnas tankar och åsikter om könsroller. I litteratur och forskning har vi läst många författare och forskare som har betonat att föräldrarna spelar en stor roll inom skapandet av könsroller. Därför var det mycket intressant och spännande att se om det stämde överens.

Innan vi delade ut enkäterna till föräldrarna berättade vi muntligt om att vi var lärarstudenter och att det var vår sista termin och skulle ta vår lärarexamen. Därefter berättade vi om vårt arbete, vad den handlade om och vad vi ville undersöka och ha i vår studie. Det var frivilligt att svara på enkäten, därför tvingade vi ingen förälder att vara med i undersökningen. Men vi berättade också att deras medverkan i undersökningen var viktig. Många föräldrar visade intresse och ville vara med i undersökningen. Vi fick tillbaka enkäterna av de pedagoger vi intervjuade.

5.5 Bearbetning och analys

Vårt huvudsyfte med denna undersökning är att ta reda på vad lek har för betydelse för barns lärande och utveckling. Syftet är också att undersöka om lek och leksaker har någon betydelse för barnets val av könsidentitet. Vi har på ett vetenskapligt sätt undersökt och reflekterat med hjälp av litteraturer, forskningar, intervjuer och enkäter kring fyra nedanstående frågeställningar som vi hade:

- Vad lär sig barn i leken?
- Kan lek utveckla barnets språk?
- Påverkar lek och leksaker barnets könsroller/könsidentitet?

- Vilken syn på lek har pedagogerna och föräldrarna?

Efter varje avslutad intervju skrev vi rent våra anteckningar och efterhand startade vi smått med analysarbetet. Vi försökte se likheter och skillnader på pedagogernas svar medan vi skrev ner allt. I vår tanke fanns alltid vårt syfte med och vi försökte få svar på den genom att vi diskuterade intervjuerna i efterhand. Det var viktigt att hitta en klar bild av helheten i de insamlade studierna under analysens gång. När vi fick in enkäterna från föräldrarna tittade vi igenom svaren och diskuterade tillsammans. Vi jämförde åsikterna och tankarna och tog det som var mest relevant för vår undersökning. Efter att vi hade samlat in all data sorterade vi det som var viktigast att lyfta upp i vårt arbete och som kunde besvara vårt syfte. Under diskussionen om intervjuerna och enkäterna sökte vi också likheter och skillnader i tankar och åsikter. Därigenom kunde vi urskilja och jämföra pedagogernas och föräldrarnas uppfattningar kring lek.

5.5.1 Etiska överväganden

Vetenskaplig undersökning måste följa vissa etiska principer. Stukát (2005) menar att det är viktig och nödvändig med etiska aspekter. Vetenskapsrådet (HSFR) som har utformat forskningsetiska principer har krav och rekommendationer när man gör en vetenskaplig forskning. Vi tog hänsyn till fyra huvudkrav som är; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Första kravet är *informationskravet*. För att kunna genomföra en intervju behövde vi informera pedagogerna om studiens syfte. Det andra kravet är *samtyckeskravet*. Vi behövde informera att det var frivilligt och vi hade full respekt om det var någon som ville avstå från intervjun. Vi tog också hänsyn till anonymitet och berättade till pedagogerna att uppgifterna skulle behandlas konfidentiellt och att de privata data som kan identifiera informanten inte kommer att redovisas. Stukát (2005) refererar till vetenskapsrådet (HSFR) om *konfidentialitetskravet*. Han påpekar att man ska ha tystnadsplikt och att alla uppgifter man får in om identifierbara personer ska antecknas, lagras och avrapporteras. Detta ska ske så att den enskilda personen inte kan identifieras av utomstående. Därför har vi valt att kalla pedagogerna som vi har intervjuat med ett annat namn i vår undersökning. Namnet på förskolorna ges heller inte ut. För att genomföra enkätundersökningen behövde vi informera föräldrarna. Vi använde oss av samma etiska principer. Allt material vi samlade in används enbart till studien (*nyttjandekravet*).

5.5.2 Tillförlitlighet och giltighet

Genom våra intervjuer och enkäter tycker vi oss ha fått svar på det vi ville undersöka. Därför anser vi att dessa metoder på det hela taget var lämpliga tillvägagångssätt för att få svar på vårt syfte och frågeställningar. Av den orsaken anser vi att reliabiliteten och validitet i vårt examensarbete är gällt. Under intervjuerna har vi varit mycket aktiva genom att skriva ner de viktigaste åsikterna och tankarna och tog med några citat. Detta kan ge läsaren en tydlig och trovärdig inblick i intervjun och i intervjupersonernas åsikter och tankar. Men under intervjuerna och enkäterna kan pedagogerna och föräldrarna ha varit oärliga och gett osanna svar medvetet eller omedvetet. Detta anser vi att kan påverka undersökningens kvalitet och trovärdighet. Vi anser också att vi hade vissa svårigheter med att skilja på den fria och den styrda leken; här kunde vi försökt vara tydligare i våra frågor och i samtalen. Vi har vare sig gjort några observationer eller spelat in våra intervjuer, vilket kan ha medfört feltolkningar av frågor. När man antecknar ner åsikterna och tankarna under intervjun kan mycket uttalanden gå förlorade. Om man däremot spelar in kan man få in mer information och mister ingenting som sägs. Därför kan denna "antecknings" metod som vi har använt påverka validitetens kvalitet och slutresultat. Generaliserbarheten i vår undersökning är inte så hög, på grund av att vi har en liten undersöknings grupp. Vi har gjort undersökningar i två olika förskolor där pedagogerna var kollegor med varandra.

6. Resultat

I detta kapitel redovisar vi resultat av de kvalitativa studier vi har använt oss av. Vi sammanfattar resultatet av intervjuernas och enkäternas svar relaterade till frågeställningarna.

Våra frågeställningar är:

- Vad lär sig barn i leken?
- Kan lek utveckla barnets språk?
- Påverkar lek och leksaker barnets könsroll/könsidentitet?
- Vilken syn på lek har pedagogerna och föräldrarna?

Utifrån svaren har vi sammanställt olika kategorier, som vi kommer att redovisa nedan. För att göra det tydligt presenterar vi svaren systematiskt utifrån frågeställningen.

6.1 Intervjustudierna

Pedagogerna vi intervjuat jobbar inom förskolan. Eva och Linda är kollegor och jobbar på samma sätt när det gäller barnens utveckling och lärande. Eva arbetar med barn mellan åldrarna 5-6 och Linda med barn mellan åldrarna 1-4. Vivi och Susanne är också kollegor men jobbar i en annan förskola. De jobbar på samma sätt och arbetar med barn mellan åldrarna 4-6. I dessa två förskolor lägger man en stor vikt på lek.

6.1.1 Lärande genom lek

I intervjuundersökningen bland pedagogerna ställde vi frågan om barn utvecklas genom lek. Alla intervjuade pedagogerna är eniga om att barn utvecklas genom lek och att det skapas ett lärande.

För förskolepedagogen Eva är leken en central och viktig utgångspunkt för barnets utveckling. Hon menar att barnen lär sig i många sammanhang, så även i leken. T.ex. genom att bearbeta och testa sådant som de ser i sin omvärld. Lek är något meningsfullt och lustfyllt. Vidare berättar hon att barnen i leken kan bl.a. bearbeta svåra upplevelser men också bearbeta sådant som de ser i sin omvärld.

– Lek är oerhört viktig för i den kan barnen finna gemenskap tillsammans med andra. Kanske testas de också sådant som de kanske annars inte skulle testa? (Eva)

Linda som är kollega med Eva berättar att i leken händer det mycket. Hon menar att leken är bra för barnens utveckling, lärande, för situationer där barnen testas, prövas, utmanas, prövas känslor och får ut sin fantasi. Barn lär sig att samarbeta, lyssna på varandra, respektera andras viljor, följa regler och empati. Lek är något roligt och barnen har en rolig stund där de lär sig. Lek har en stor betydelse inom lärandet.

– Genom lek tränar barnen på sin sociala kompetens, språk, kommunikation, koncentration, begreppsbildning, glädje, kroppsuppfattning, inlevelse, regler, normer, fantasi, kreativitet, problemlösning, självständighet, uppmärksamhet, abstrakt tänkande, besvikelse, flexibilitet, inlevelse. (Linda)

Vivi och Susanne som är kollegor, anser att de har samma åsikt och ville bli intervjuade tillsammans. De är eniga om att lek utvecklar barnet och att ett lärande sker. Med dessa ord uttrycker Vivi lekens betydelse för barnet och för deras lärande.

- Lek är ett verktyg för barn för att bearbeta och utveckla nya kunskaper, upplevelser och erfarenheter. Barnen leker det de ser och upplever i verkligheten och bearbetar det. (Vivi)

Vivi och Susanne diskuterar tillsammans om vad lek kan ge för möjligheter. Susanne uttrycker det klart.

- Lek ger möjlighet till att sätta sig in i andras känslor och tankar, därigenom lär sig barnen att samarbeta med andra. Lek stimulerar till fantasi och kreativitet. (Susanne)

6.1.2 Språkutveckling genom lek

De intervjuade pedagogerna är eniga om att lek utvecklar barnets språk. När barnen leker ser de att språket har en central plats för att de skall kunna förstå varandra.

Eva tror att lek utvecklar barns olika språk, vare sig de leker självständigt eller med andra. Hon menar att det är barnet som självständigt utvecklar det inre språket, "det tysta språket", då det resonerar med sig själv, de för en "inre dialog" med sig själva.

- Det verbala och kroppsspråket utvecklas också tillsammans med andra genom dialog. (Eva)

Linda talar om att språket är en central utgångspunkt när barn leker. Det händer att några barn som har en annan bakgrund har svårt att tala och förstå svenska. Detta gör att barnet får svårigheter under lekar och efter någon stund tröttnar de med leken. Men hon tillägger att dessa barn kommer att lära sig språket snabbare genom lek, eftersom lek utvecklar språket.

Vivi påpekar att lek absolut utvecklar barnets språk. Hon berättar vidare att barn använder sig av praktiskt språk i leksituationer.

- Kommunikation och dialog är en viktig del och nödvändig. (Vivi)

Susanne som är kollega med Vivi håller med henne och uttrycker sig angående lek och språkutveckling med dessa ord:

- Barnen leker för att utvecklas och lär sig genom lek. (Susanne)

6.1.3 Lek och leksakernas påverkan på barnets könsidentitet

Alla intervjuade pedagogerna är inte eniga om att lek påverkar barnets könsidentitet. Eva som är kollega med Linda har en annan åsikt inom denna punkt. Eva tror inte att lek och leksaker skapar könsroller medan Linda påpekar att lek och leksaker skapar könsroller.

- Jag tror inte att leken i sig skapar könsroller. Det är snarare det som barnen ser i sin omgivning som påverkar leken. Det finns stereotypa könsroller i barnens omgivning, så att leken mer eller mindre präglas av det. Detta eftersom barn testar sådant de iakttar. Jag ser ingen skillnad på flickors och pojkars lek. Kan detta bero på att jag oftast observerat yngre barns och elevers lek? (Eva)

Linda berättar att man kan tydligt se på barnens lek vilka leksaker som flickor och pojkar leker med. Hon menar att flickor leker mer mamma, pappa, barn lekar, ritar, pysslar, prinsesslekar, affär, dockor och att ta hand om varandra. Medan pojkarnas lek inspireras av deras idoler t.ex. Spiderman, Turtels, Stålmannen, olika slags hjältar, skjuta, brottas, mer konstruktionslekar (bygg - lekar), bilar, snickra.

- Varje dag hämtar pojkarna någon idol leksak hemifrån och leker med dem i förskolan. (Linda)

Hon påpekar att det är mycket viktigt att könsneutralisera den pedagogiska miljön, men att det kan vara svårt att genomföra. Linda fortsätter med att ge exempel på lekar som kan vara relevanta för alla kön och som man kan ha i förskolan.

- Det måste finnas lekar för alla och pedagogerna måste ge möjlighet och tillfällen att alla barn oavsett kön provar och testar på alla lekar, t.ex. få in flickorna till snickarvrån och pojkarna till dockvrån. (Linda)

Vidare tror Linda att lekvalen av barnen beror mycket på samhällets påverkan. Hon menar att i familjen, där pappan som oftast kör bil, snickrar och målar, ser pojkarna sin pappa som stark. Medan flickorna ser sin mamma som någon som tar hand om familjen, handlar mat, kläder och lagar mat. Vidare berättar hon att samhället är något som påverkar barnens lek via spel, tv-program, kläder i affären och färger. Hon berättar också att förskolan är en kvinnodominerad arbetsplats och tycker att det är viktig för kvinnliga pedagoger att ge den manliga förebilden också. Ett exempel hon ger att pedagogerna kan spela fotboll och få med flickorna på dessa lekar också.

- Man ska som pedagog ge ett intryck till flickorna att det inte är bara pojkarna som kan spela fotboll. Barnen ser ju vad de kvinnliga pedagogerna gör så blir deras beteende naturligt att likna pedagogernas. Det saknas manliga förskolepedagoger och det här måste förändras! (Linda)

Vivi och Susanne som är kollegor, är i samma åsikt och menar att lek och leksaker skapar könsroller. De ser vilka lekar och leksaker barnen leker med. Det händer att flickorna och pojkarna leker tillsammans under tävlingsspel. Med dessa lekar menar de t.ex. memorycard lekar, pussel, matematik lekar, fisk lekar och mycket mer. Pedagogerna anser att dessa lekar passar för både könen. Men när det gäller lekar som bara passar för det ena könet, skiljs pojkarna och flickorna åt för att leka med samma kön.

- Lek och leksaker skapar naturligtvis könsroller. Barn leker det som de upplever i sin omgivning och det finns ett stort informationsflöde i samhället runt barnet. (Vivi)

Susanne fortsätter med att ge exempel på flickors och pojkars lek.

- När det gäller flickors och pojkars lek ser man de att det finns stora skillnader mellan deras lek. Flickorna är också mycket tystlåten och hörs mindre än pojkarna. Under rasterna leker pojkarna med boll och flickorna sitter i sandlådan och lagar mat på låtsats. Detta är en tydlig bild på hur lek och leksaker skapar könsroller (Susanne).

6.2 Enkätstudierna

I detta avsnitt redovisar vi enkätundersökningarnas resultat. Vi sammanfattar resultatet av enkäternas svar relaterade till frågeställningen:

- Påverkar lek och leksaker barnets könsroll/könsidentitet?

6.2.1 Föräldrar

I detta avsnitt redovisar vi några föräldrars svar på enkätfrågorna. Vi skriver inte ner alla föräldrars svar utan tar det som är mest relevanta för vår undersökning. Alla föräldrarna som vi har delat ut enkäter till har gett liknande svar. Alla föräldrar tycker att lek skapar könsroller. De svarar med också att flickorna och pojkarna mest leker enskilda och med samma kön efter att de har gått ut förskolan. Under förskolan är det mycket mer gemenskap mellan könen, tycker många föräldrar. Många menar också att pojken tar pappan som en förebild och flickan tar mamman. Nedan redovisas två olika svar av två föräldrar som inte är gifta med varandra.

En pappa som har två pojkar och en flicka, beskriver lekens och leksakernas påverkan på könsrollerna som ett allvarlig felsteg. Han menar att leksaker har färdiga ändamål och ett syfte som är förutbestämd genom att det t ex föreställer en docka, en pistol, svärd, knivar, bilar, dockhus, olika masker mm. Han fortsätter med att skriva att dessa typer av leksaker associeras av barnen till olika filmer, t.ex. Disneyfilmer. Allt detta gör att barnet som väljer en roll går in i den könsrollen mer och mer. Resultatet blir att barnet får lättare att välja för att bli mer pojkaktig eller flickaktig. Därefter påpekar han att det finns barn som ändå inte kan välja en könsroll fast att det finns så många lekar och leksaker som borde ha hjälpt även dessa barn att välja rätt könsidentitet.

En mamma som har en pojke och två flickor beskriver hur de leker och vem de leker med. Hon skriver att hennes son leker mest med bilar, byggklossar, lego, verktyg, turtels figurer, krigsdockor och svärd. När det gäller vännerna så leker han mest med kompisar av samma kön. En av hennes döttrar leker enbart med vanliga dockor och Barbiedockor, hon tycker också om mjukdjur. Den andra dottern hon har leker mest med bilar och för henne spelar det ingen roll om det är pojkleksaker eller flickleksaker hon leker med. Mamman fortsätter beskriva henne som att hon hjälper sin pappa mycket när det gäller reparationer av olika slag, såsom att använda skruvmejslar samt olika tänger osv. Hon leker även med både pojkar och flickor, men den andra dottern leker enbart med samma kön. När det gäller könsroller tycker hon att lek och leksaker skapar könsroller. För henne är färgen mycket starkt påverkande effekt på detta. Genom att klä flickor i rosa och pojkar i blått så tycker hon att man skapar könsroller. Ett annat hon är mot är leksaksaffärer där man har olika avdelningar som har olika färger och drar åt sig de olika könen mot olika håll. Leksaker för henne är en av de stora effekterna på skapandet av könsroller, att alla leksaker har redan en adress till vilken kön den ska vara hos. Hon avslutar med att detta måste ändras och att vuxna måste själva också försöka hjälpa med detta.

6.3 Pedagogernas och föräldrarnas syn på lek

I detta avsnitt sammanfattar intervju- och enkätsvaren och redovisar eventuella skillnader mellan pedagogernas och föräldrarnas syn på lek. Vi relaterar svaren till den sista frågeställningen:

- Vilken syn på lek har pedagogerna och föräldrarna?

Alla pedagoger vi har intervjuat i de olika verksamheterna har liknande syn på lek och vad den har för betydelse för barnets lärande och utveckling. De är eniga om att det sker ett lärande via lek och att barnen utvecklar sitt språk. Pedagogerna vet att lek är ett viktig redskap för barnets lärande och sociala utveckling. Det är i leken barnen lär sig träna sin kreativa och kommunikativa förmåga. De menar också att genom lek tränar barnen på språk, kommunikation, samarbete, koncentration, begreppsbildning, kroppsspråk, fantasi, kreativitet och självständighet.

- Lek är bl.a. kreativitet, lust, mening, lärande och gemenskap. (Eva)
- Barnen leker det dem ser och upplever i verkligheten och bearbetar det (Vivi)

Alla pedagoger som vi har intervjuat är även eniga om att lek utvecklar barnets språk. De anser att språk behövs om en kommunikation ska kunna skapas mellan barnen, och i lek är kommunikation en väsentlig del. En av pedagogerna menar att det inte bara språket som barnet utvecklar, utan han/hon utvecklar också sitt kroppsspråk med hjälp av olika redskap som han/hon får i leken. Detta gör att barnet kan uttrycka sig.

– Barn använder praktiskt sig av språk i leksituationer. (Susanne)

När det gäller lekens och leksakernas betydelse för barnets könsidentitet är det dock en pedagog som inte håller med de andra pedagogerna. Pedagogen anser inte att lek och leksaker i sig skapar könsroller, utan det är omgivningen som påverkar leken och detta skapar könsrollerna. Vidare menar hon att det finns stereotypa könsroller i barnens omgivning, så att leken mer eller mindre präglas av det. Detta gör att barnet som leker testat sådant de iakttar. Hon ser även inte någon skillnad på flickors och pojkars lek. De andra pedagogerna menar att lek och leksakerna förstärker barnets könsidentitet. Själva har det sett hur barnen leker, vem de leker med och vilka leksaker de väljer att leka med. Detta i sig skapar könsroller, menar de. Alla föräldrar som har svarat på enkäten har samma syn på lek och dess betydelse för barnets val av könsidentitet. De är eniga om att lek och leksaker skapar könsroller. Det är många som skriver att leksakerna och färgerna är det mest tydliga tecknet för barnets val av könsidentitet.

7. Diskussion

7.1 Metod diskussion

Vi har använt oss av kvalitativ metod i våra undersökningar. Vi tycker att intervjuerna och enkäterna har varit mycket givande för vår undersökning. Under intervjuerna kände vi att den var som en diskussion mellan oss och pedagogerna, där alla sade sina åsikter angående temat lek. Vi kände en trygghet när vi intervjuade pedagogerna, eftersom vi innan intervjuerna hade läst mycket litteratur och var förberedda och insatta i våra intervjufrågor. Nackdelen var att vi inte spelade in våra intervjuer, vilket gjorde att vi inte fick med allt som pedagogerna hade sagt. Vi fick inte heller med den exakta ordalydelsen i det som intervjupersonerna sade, vilket gjorde att vi miste nyanser i utsagorna.

Enkätutdelningen till föräldrarna var en annan metod vi använde oss av. För att få svar om lek och könsidentitet tänkte vi att få uppfattningar från föräldrarna. Mycket av litteraturen och forskningar som vi har läst ansåg att föräldrarna spelade en stor roll inom skapandet av könsroller. Därför valde vi att undersöka och få in föräldrarnas perspektiv angående lek och leksaker och dess påverkan på könsidentiteter. För oss var det också mycket intressant och spännande att titta på resultatet efter insamlingen av enkäterna.

7.2 Resultat diskussion

I detta kapitel kopplar vi ihop litteratur, forskning och empiriska studier.

Vårt syfte var att undersöka vad leken hade för funktion och betydelse för lärandet, språkutvecklingen och könsidentiteten. Vi var själva av den åsikten att barn lär sig mycket genom lek. Vår åsikt och tanke förstärktes och stöddes känner vi, efter att vi har läst litteratur och forskning om lek, intervjuat förskolepedagoger och delat ut enkäter till föräldrarna.

Under leken får barnen bättre kontakt med varandra och lär känna varandra bättre, menar många av författarna och forskare. Leken är också ett sätt för barnet att bearbeta olika händelser, den utvecklar även barnets motorik, vilket därigenom påverkar barnens känslor och upplevelser. Forskare som har gjort studier av lek, har likartade åsikter inom området och för fram liknande resultat. Lek är en bra estetisk verksamhet som ger upphov till kunskap och hjälper med barnens utveckling. Den får barnen att skapa, som då är nyckeln till fantasi och kreativitet. Ett annat viktig del som kommer in i leken är att barnets jagkänsla stärks och att de fördjupar kunskap om sin omvärld. Det kanske bästa med leken är att den strålar ut glädje och spänning.

7.2.2 Lärande genom lek

Vår första frågeställning var att ta reda på om vad barnen lärde sig genom lek. Många av författarna och forskarna var eniga om att lärande sker via lek. Alla förskolepedagoger vi har intervjuat har också ansett detta. De menade att genom lek tränade barnen på språk, kommunikation, samarbete, koncentration, begreppsbildning, kroppsspråk, fantasi, kreativitet och självständighet.

Pramling Samuelsson & Sheridan (1999) skriver att under leken utvecklas barnet socialt, känslomässigt, motorisk och intellektuellt. Leken utvecklar också barnets språk, förmågan att känna empati, medkänsla och fantasi. Därigenom påverkas barnets handlande genom att de visar respekt för varandra och till sina medmänniskor. Leken ger en chans för barnen att pröva på olika saker och att möta nya händelser och situationer, vilket har en stark koppling till lärande och utveckling.

Lillemyr skriver att flera författare (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999, Lillemyr 1990, 2001, Berg 1992) anser att punkterna nedan stämmer vad gäller lekens betydelse för inläring. leken stimulerar språket

- leken stimulerar fantasi och kreativitet
- leken utvecklar social kompetens
- leken utvecklar identitet
- leken ger barnet möjlighet till aktivt inflytande
- leken motiverar och inspirerar barnet (s.115)

Vi är också av den åsikten att barn utvecklas genom lek och den hjälper till med att utforska omvärlden. För oss är lek ett redskap där man kan ta in alla estetiska uttryckssymbolerna, vilket kan hjälpa barnen med att utveckla kunskap och kunna uttrycka sig inför sina medmänniskor. Detta kan man också förbinda med barnets skapande, eftersom skapandet är en viktig del i barnets sociala utveckling. Den kan gynna barnets lärande och på så sätt kan också barnet skapa en förståelse av sig själv i förhållande till omvärlden utifrån deras egna erfarenheter.

Lek är också en situationsskapande estetisk verksamhet, där barnet får uppleva olika situationer som har uppkommit i verkligheten eller i fantasin. På så sätt får de en chans att testa på olika metoder och använda sig av olika verktyg och redskap. Barnet får då ett tillfälle att både tänka, känna och uppleva med sin kropp och med alla sina sinnen. En annan viktig del är att lek ger ett tillfälle där barnet kan

testa sina egna erfarenheter och upplevelser. Genom att testa gamla erfarenheter kan de skapa nya erfarenheter och därigenom utveckla kunskap. Vi är i den åsikten att dialog och kommunikation är mycket viktig inom lekens ramar, eftersom utan språk eller kroppsspråk kan barnet inte uttrycka sina erfarenheter, tankar och känslor, det vill säga kan inte uttrycka hela sig själv. Lek är roligt, vilket är den största grunden för att barn lär sig. Om lek inte skulle vara roligt skulle barnen inte få en chans att pröva på olika händelser och redskap och skulle inte kunna utveckla sig. Spänningen och lusten är den största påverkande effekten i lekens värld vilket ger barnet en chans att använda sin fantasi och kreativitet. Därigenom utvecklas barnet och söker kunskap om sin omvärld.

Lillemyr (2002) skriver att genom lek stimuleras barns fantasi. Detta utökar barnets flexibilitet, omfattning och delaktighet. Genom att barn får undersöka, experimentera, får uppleva och skapa aktiviteter lär de sig. Detta påverkar också de sociala färdigheterna och därigenom utvecklas barnet. De sociala färdigheterna ingår kommunikation, uttrycka sig med hjälp av sina känslor och med andra redskap. De sociala färdigheterna utvecklas också genom lek, som förmågan att kommunicera med andra, visa sina känslor tillsammans med andra barn och även pröva att leva sig in i andras situationer.

7.2.3 Språkutveckling genom lek

Den andra frågeställningen var att ta reda på om lek utvecklade barnets språk. Den litteratur vi har tagit del av och som berör lek, lärande och språk var eniga om att lek är en viktig del för barnens språkutveckling. Förskolepedagogerna vi intervjuat var alla eniga om att lek hade en betydelse vid språkutveckling. De ansåg att språk var en väsentlig del i leken för barnens kommunikation. De menade att samtalet och kommunikationen var den viktiga delen i leken. Med hjälp av leken utvecklade barnen också sitt kroppsspråk och med hjälp av olika redskap som de fick genom lek kunde de uttrycka sig.

Pramling Samuelsson & Sheridan (1999) påpekar att om barn ska kunna uttrycka och förklara sig i leken måste de behärska språket. Barnens lek kan inte gå vidare utan kommunikation och samspel. Här insåg vi att språket var en viktig del i lekens värld och att den utvecklade barnens språk. Vi insåg också att kroppen var viktigt för leken, eftersom i leken är barnen fysiskt aktiva, de springer, hoppar och klättrar m.m. Detta har en stor betydelse för deras utveckling och förmåga att kunna leka och samspela med sina kamrater. Utan kommunikation och dialog kan barnet inte uttrycka sig till sina medmänniskor. Vygotskij (1995) framhåller starkt språket och dess betydelse i lek och lärande. Han menar att barn skapar kunskaper via dialoger med andra. I barns lek blir språkträningen aktiv och i leken kopplas orden till verkliga händelser och föremål. När barn leker uttrycker de sig med hjälp av språket så att andra barn förstår vad de andra säger.

Den fria leken var vi mest inriktade mot. Vi vet att den sker helt på barnens villkor, och att de lär sig genom den spontana leken. Att röra på sig tycker alla människor om och har ett behov av att göra det. Särskilt de små barnen är mycket villiga på denna punkt. Därför tycker vi att leken är den bästa estetiska verksamheten där barn kan pröva på olika och fler möjligheter att röra på sig. Leken har här ett stort värde och är också roligt för att kunna tillfredsställa sina behov av rörelser. Vi anser också att lek har en viktig roll för barnets motoriska utveckling. Inom den motoriska utvecklingen kan barnet få en chans att testa sig själva, känna, utforska sin kropp, sina rörelser och kunna använda den på många olika sätt. Vi tror också att när barn leker får de en chans att känna sig själva, sin identitet och självkänsla. Vi anser också att barnen utvecklar sin fantasi, kreativitet, språk, kommunikation,

begrepp, sociala regler, sociala kompetens och utvecklar sin hänsyn till sina kamrater när de leker. Denna utveckling har en stor roll för barnen att fungera tillsammans socialt och kulturellt. Vi anser att leken utvecklar och stärker barnens identitet vilket också påverkar könsidentiteten.

7.2.4 Lek och leksakernas påverkan på barnets könsidentitet

Vår sista frågeställning var, om lek och leksaker påverkar barnets könsidentitet.

I Lpfö98 står det att:

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmönster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Lpfö98, 1998, s.26).

All litteratur och forskning vi har läst ansåg att lek och leksaker skapar könsroller. Det är samhället och vuxna som har den stora rollen och effekten på skapandet av könsidentiteter.

Under intervjuerna med pedagogerna har vi fått in olika åsikter och synpunkter när det gäller lekens påverkan på könsrollerna. De tre pedagogerna Linda, Vivi, Susanne och alla föräldrar var eniga om att lek och leksaker skapade könsroller. Pedagogerna Eva trodde inte att lek skapade könsroller utan det var omgivningen som påverkade leken. Med detta menade hon att det fanns stereotypa könsroller i barnens omgivning som präglade leken mer eller mindre. Allt detta eftersom att de testade sådant de iakttog. Eva såg även ingen skillnad på flickors och pojkars lek. Pedagogerna Linda som var kollega med Eva hade en annan åsikt och ansåg att lek påverkade könsrollerna. Hon menade att man kunde tydligt se det, när flickor och pojkar lekte och med vilken leksak de hade i närheten och i handen. Linda påpekade också att samhället hade en stor roll i påverkan av barnen, genom att understödja könsrollerna via tv, spel, kläder och färger. Förskolepedagogen Linda var för att könsneutralisera den pedagogiska miljön och starkt också för att det måste finnas mer manliga förebilder i förskolan. Pedagogerna Vivi och Susanne hade samma åsikt och ansåg att lek skapade könsroller. De menade att lek påverkades mest av informationsflödet och omgivningen, vilket förändrade och skapade skillnader mellan flickors och pojkars lek.

Resultatet av enkätundersökningen visade att alla föräldrar menade att lek och leksaker skapade könsroller. Deras barn lekte med kompisar av samma kön, men ändå fanns det några barn som lekte med det motsatta könet. Men efter en viss ålder så drogs barnet tillbaka till samma kön, och här spelade samhället en viktig roll. Många menade att färgen och leksakerna påverkade barnens val av könsidentitet. Alla föräldrarna och de tre pedagogerna (Linda, Vivi och Susanne) var eniga om att lek och leksaker påverkade barnets könsidentitet och att de såg en skillnad på pojkarnas och flickornas lek.

Författarna till den litteratur vi har läst är eniga om att lek och leksaker påverkar barnens könsidentiteter. Könsrollen kommer in i barnets värld i de tidiga åren och är en del av socialisationsprocessen. Samhället och de vuxna stärker barnets identitet. Samhället har förväntningar på hur kvinnor respektive män skall bete sig för att passa in i samhället. Författarna påpekar att det är vuxna som påverkar barnens lek och deras val av leksaker, men omgivningen och samhället spelar också en stor roll. Samhället är uppbyggt av vuxnas förväntningar, vilket gör att de vuxna har den största skyldigheten att förändra könsrollerna. Förskolepedagogerna som vi intervjuat är i av den åsikten att det är omgivningen och samhället som

påverkar mest barnens lek och val av leksaker. Ingen förskolepedagog kom in på vad för roll föräldrarna hade inom skapandet av könsroller. Det vi har fått intryck av är det som påverkar könsrollerna är samhället och omgivningen som då styrs av vuxna.

Almqvist (1991) menar att könsrollsidentifikationen är en av de tidigaste och mest stärkta beståndsdelarna i socialisationsprocessen. Både Almqvist (1991) och Rithander (1991) skriver att lek och leksaker är könsbundet. Det är föräldrarna som fostrar sina barn att leka med de leksaker som passar dem och med kamrater som har samma kön. Deras uttryck och bemötande av sina döttrar eller söner ger barnen en bild på hur de ska bete sig. Omgivningen har också en stor roll vid påverkan av könsrollerna. Förhållningssättet till könsrollerna stärks ännu mer genom de leksaker barnet får och med vilka färger de identifierar sig med.

Vi anser att samhället, vilket styrs av vuxna, spelar en stor roll inom skapandet av könsrollerna. Av de erfarenheter vi har så vet vi att flickor och pojkar identifierar sig med vuxna och leksaker de får. Genom de tidiga åren när barn får möta samhällets olika könsrollsförväntningar. Genom dessa förväntningar hittar barnet ett sätt att passa in i sin omgivning genom att hitta den rätta könsidentiteten. Barnet får ett intryck av att han/hon måste leka med samma kön för att kunna passa in i samhället och utveckla sina speciella beteenden för att kunna fungera. Vi har också märkt och vet av egen erfarenhet att flickor och pojkar har en egen lek. När flickorna leker är de mer tystlåtna medan pojkarna hörs mycket mer. Flickorna är också försiktiga och gör vad som helst för att inte störa eller stoppa leken. De är mycket mer omtänksamma och har en mjukare ton om någon lekkamrat vill komma in och leka. Pojkarna är mer aggressiva och har starkare ton om de inte vill ha någon in i leken.

Kvalheim (1981) och Graf m.fl. (1991) är av samma åsikt och menar att man tydlig kan se en skillnad mellan flickors och pojkars lek. Flickorna och pojkarna har olika roller i sin lek, vilket kan tydligt ses under leken. Flickorna är mer tysta, är i mindre grupper, kan ta ledarskap mer på allvar och leker mest inom kategorin omvårdnad. Pojkarna däremot är mycket högljudda, leker i större grupper och ledarskap och ledarrollen är en viktig del. Inom deras lek är det mest action, spänning och rörlighet som gäller. Rithander (1991) skriver att lekarna som är för flickor eller pojkar tränar dem på olika egenskaper och färdigheter. Flickorna tränar koncentrationsförmågan, känslighet, kreativitet, finmotorik mm. När pojkarna leker så tränar dem styrka, mod och vetgirighet.

I det sociokulturella perspektivet ingår barnens lek och man har en uppfattning om att lek påverkas av omgivningen. Denna omgivning är även påverkad av vår kultur och mycket annat vilket har en verkan på leken. Därigenom omformas barnen när de leker och använder de redskap som erbjuds av omgivningens kultur, samtidigt som de skapar nytt och utvecklas (Säljö, 2000). Vygotskij (1995) påpekar att det är genom kommunikation och dialog som människan blir delaktig i kunskaper och färdigheter. Säljö (2002) menar att kulturella aktiviteter är viktiga för omformningen av människan och vilka redskap hon/han använder inom kulturen är också en viktig del i det sociokulturella perspektivet

Vi anser att kulturen kan påverka det sociokulturella perspektivet vilket kan vara en nackdel inom barnens utveckling av könsidentitet. Då kan barnet återge gamla förebilder av könsmonster i samhället och därigenom skapa nya förebilder. Många av förskolepedagogerna var eniga om att lek och leksaker skapar könsroller, vilket påverkar barnets sociala utveckling. Föräldrarna var också samstämmiga angående denna punkt och menade att samhället och vuxna hade den största effekten för skapandet av könsrollerna. Leksakerna var bara en del av påverkan.

Vi anser att kommunikation och samspel är viktig för barnets sociala utveckling. I *lärarens handbok* (Lärarförbundet, 2006) står det att är viktigt att barn behärskar språket för att kunna påverka sin situation, uttrycka sina tankar och åsikter. Vidare står det att för att barn ska kunna utveckla sin kommunikationsförmåga ska pedagogerna skapa en god lärande miljö som erbjuder möjligheter att samspela, kommunicera och lära av och med varandra. Variation av material ska finnas för att locka och inbjuda barnen att skapa när de själva vill och har lust. Det står även att den fria leken skapar dialog och samspel mellan barnen. Vidare betonas det att kommunikation och samspel är viktiga delar för barnets lärande, vilket visade sig i vår undersökning.

8. Fortsatt forskning

Det skulle vara roligt att forska vidare på:

- Om den styrda leken. Lär sig barn mer i den styrda eller fria leken? Att undersöka och hitta svar till denna fråga skulle kunna vara spännande. Med detta kan man också bevisa lekens reella effekt i undervisningssammanhang och i den fria leken. Men vi tror att kunna besvara på denna fråga kan kräva mer tid och mer forskning vilket kan vara spännande och roligt att forska vidare på.
- Barnens syn på lek. Det skulle bli spännande att göra observationer och intervjua barn om vad de anser om lek. Detta kan också kräva mer tid och mer forskning, men vi tror att det skulle bli intressant och spännande att forska vidare på.

9. Slutord

Vi har fått många svar och åsikter om lek och dess betydelse för barn. Det har varit jättespännande och otrolig intressant att läsa så bra litteratur och forskningar om lek. Att göra och genomföra undersökningarna var också jätteroligt och spännande och få in så många åsikter och läsa igenom det. Vi har också utvecklats under tidens gång när vi skrev examensarbetet. Vi visste inte att lek kunde vara så värdefull för barnets utveckling. Vi hoppas innerligt på att alla som läser detta arbete kommer att inspireras och inse att lek är värdefull och måste finnas mycket mer av förskolan och skolan.

10. Referenslista

- Almqvist, B. (1991). *Barn och leksaker*. Lund: Studentlitteratur
- Elvin – Nowak, Y och Thomson, H. (2003). *Att göra kön*. Stockholm: Bonniers Förlag.
- Godée, C. (1993). *Leka i grupp*. Stockholm: Natur och kultur.
- Graf, J m.fl. (1991). *Visst är det skillnad*. Liber utbildning AB.
- Jederlund, U. (2002). *Musik och språk: Ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*. Stockholm: Liber
- Johansson, E & Pramling Samulesson, I (red.). (2003). *Förskolan – barns första skola!* Lund: Studentlitteratur
- Knutsdotter Olofsson, B. (1987). *Lek för livet*. Stockholm: HLS Förlag
- Knutsdotter Olofsson, B. (1992). *I lekens värld*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag
- Knutsdotter Olofsson, B. (1996). *De små mästarna. Om den fria lekens pedagogik*. Stockholm: HLS Förlag
- Kvalheim-Lödrup, I. (1981). *Hur barn lär sig sociala roller*. Lund: Liber Läromedel.
- Lillemyr, O.F. (2002). *Lek – upplevelse – lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber
- Lillemyr, O.F. (1990) *Lek på allvar. Teorier om lek under förskoleåren*. Lund: Studentlitteratur
- Lindqvist, G. (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur
- Läraryrskommittén. (2006). *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrskommittén.
- Löfdahl, A. (2002). *Förskolebarns lek*. Karlstad: Karlstad Universitet.
- Odelfors, B. (1998). *Förskolan i könsperspektiv*. Lund: studentlitteratur.

- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur
- Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2003). *Lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber
- Rithander, S. (1991). *Flickor och pojkar i förskolan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Sanquist, A-M. (1998). *Visst görs vi olika!*. Svenska kommunförbundet: Kommentus Förlag.
- Skolverket, (1998). *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet/Lpo94*. Stockholm: CE Fritzes AB
- Skolverket, (1998). *Läroplan för förskolan/ Lpfö98*. Stockholm: Skolverket och CE Fritzes AB.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma
- Vygotskij, S.L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB
- Wahlström, K. (2003). *Flickor • Pojkar och pedagoger*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio AB.

Bilaga 1

Underlag för intervjun om ”Barnens lek”

- Vad anser du att lek är? Vet du någon definition som beskriver lek?
- Tror du att barn utvecklas genom lek? Hur utvecklas de?
- Tror du att lek utvecklar barnens språkförmåga? Hur utvecklar den?
- Hur ser den fria leken ut?
- Vilken lek utvecklas barnen mest av? Den fria leken eller den styrda leken?
- Tror du att lek skapar könsroller? Varför?
- Finns det någon skillnad på flickors och pojkars lek?

Bilaga 2

Enkät till föräldrarna - Barnens lek

Har ni barn? Om ni har det, hur många?

Är det pojkar, flickor eller har ni båda? Skriv hur många pojkar och flickor ni har.

Leker era barn mycket? Leker de med leksaker eller med sina vänner?

(Om du har son eller söner)

Vilka leksaker leker era pojkar med? Och med vilka vänner (med flickor eller pojkar)?

(Om du har dotter eller döttrar)

Vilka leksaker leker era flickor med? Och med vilka vänner (med flickor eller pojkar)?

Tror du att lek skapar könsroller? Tror du att leksaker också skapar könsroller? Om du svarar ja på frågan motivera varför och hur lek eller leksaker kan skapa könsroller.

[illegible]